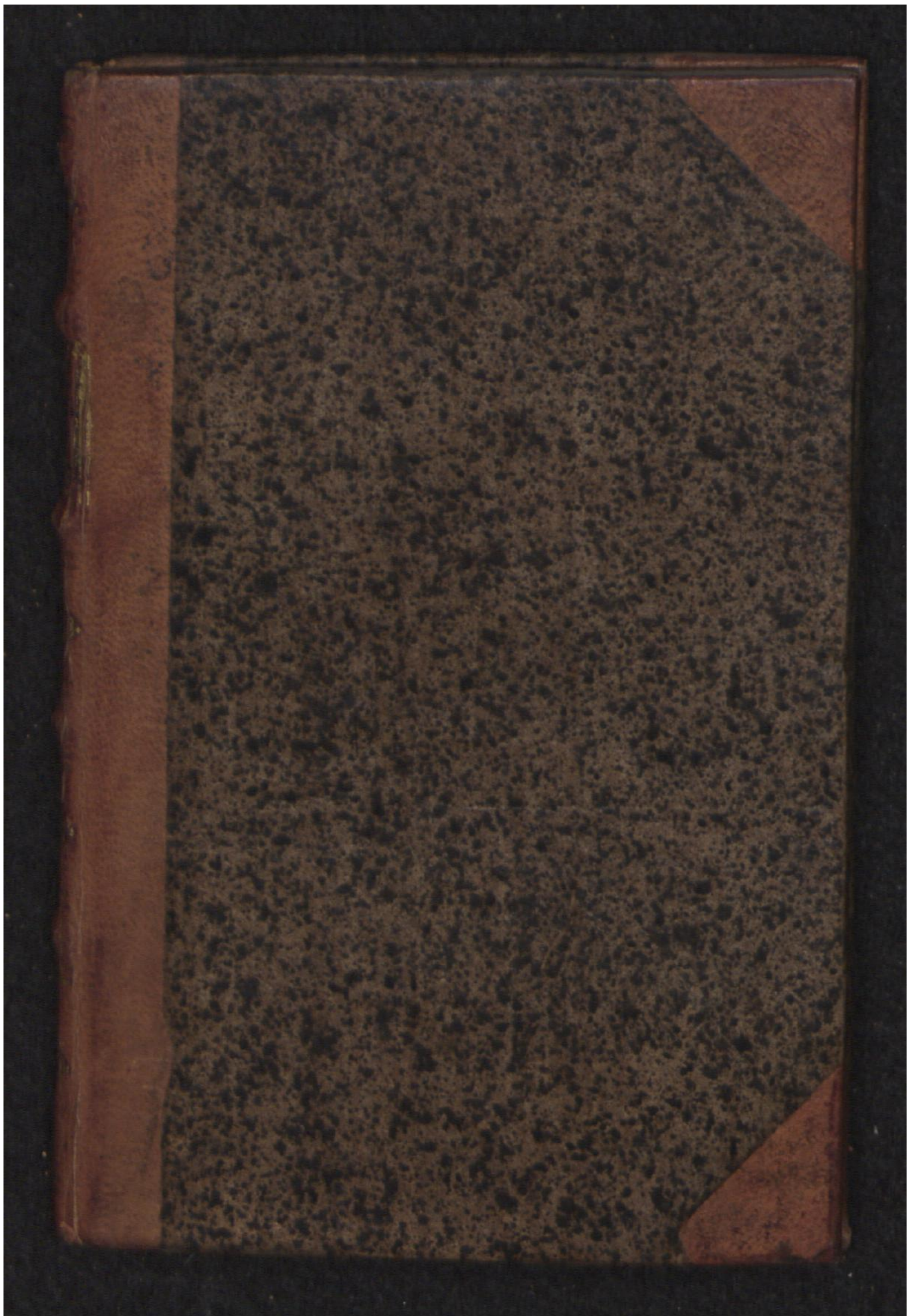
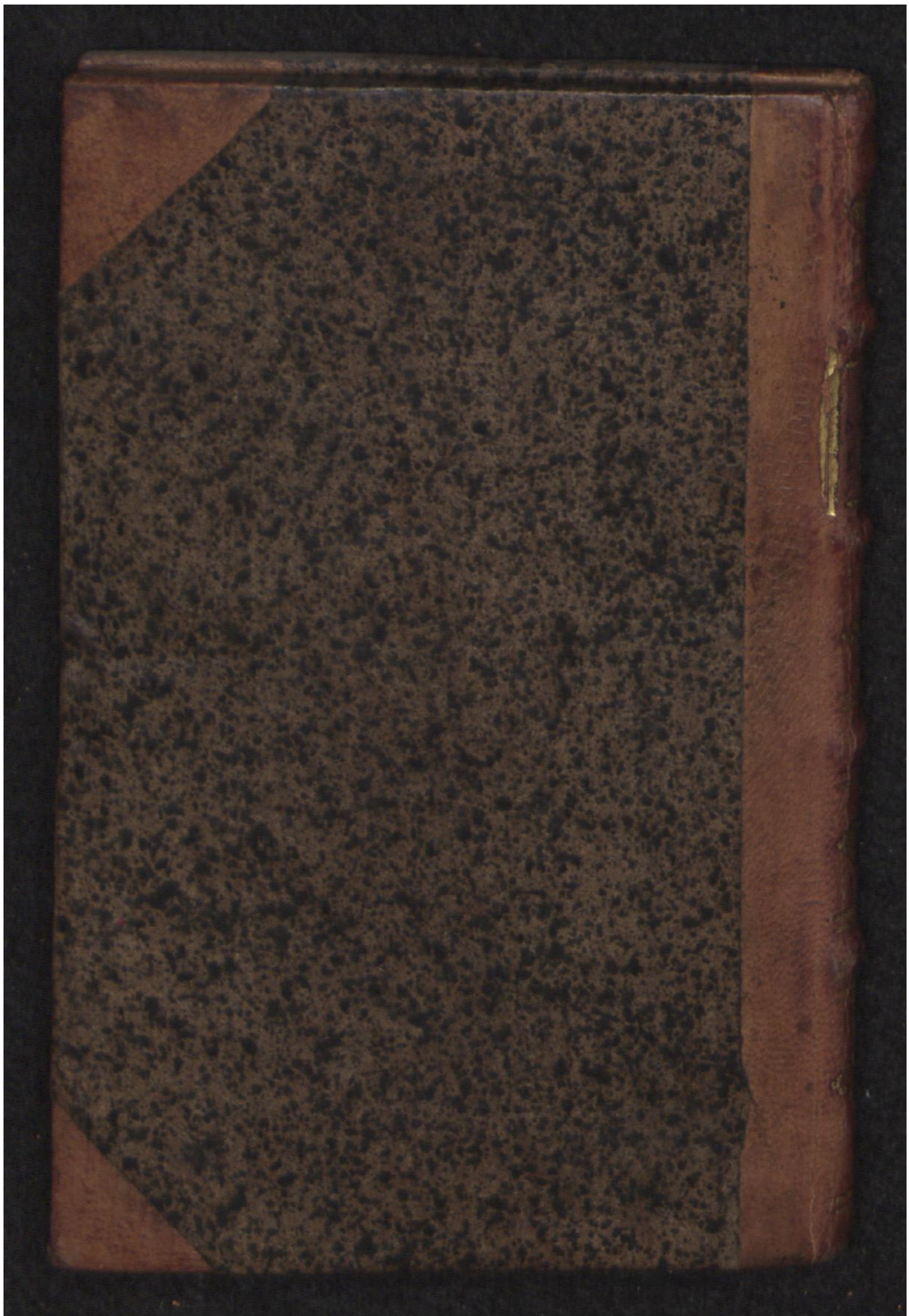

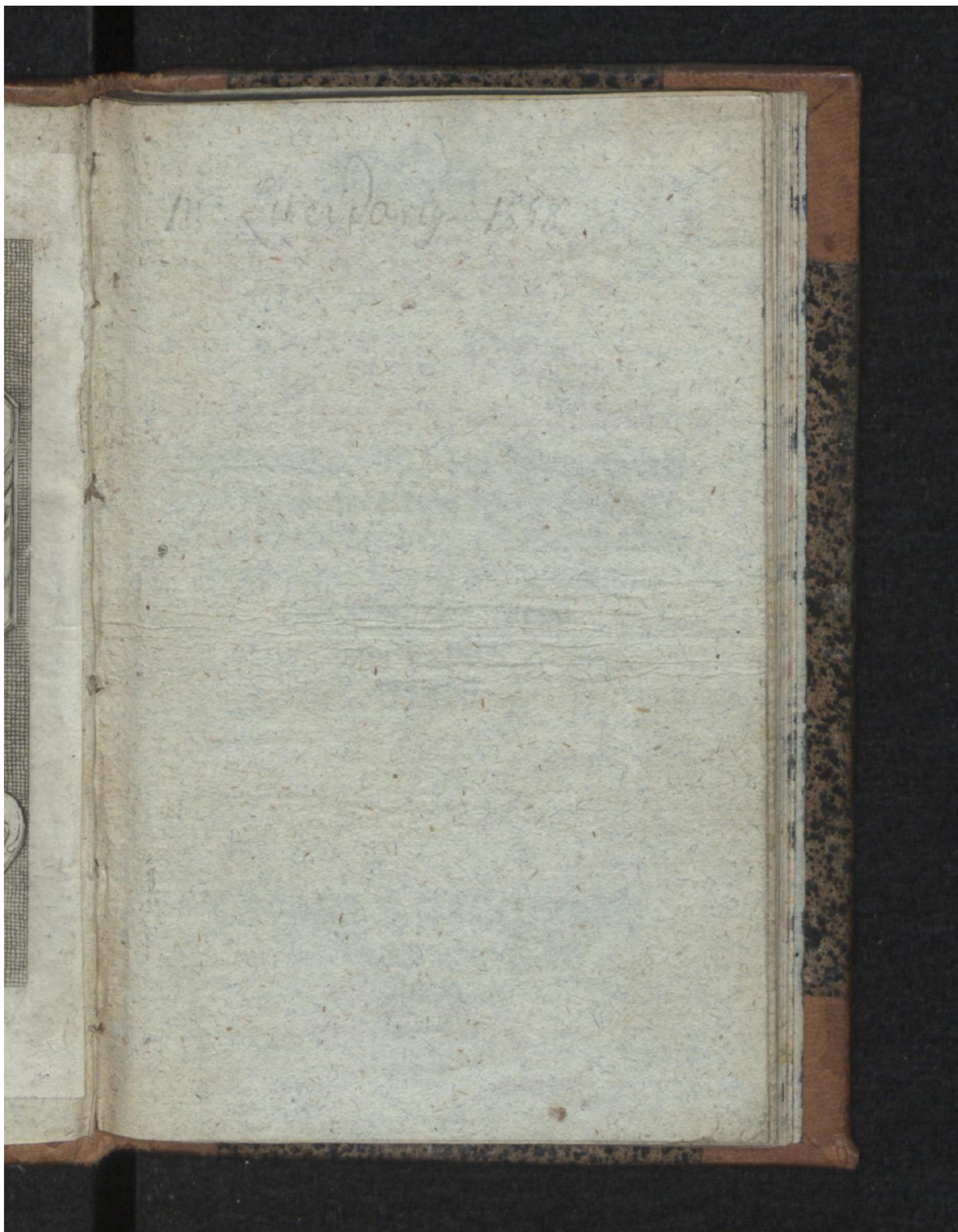

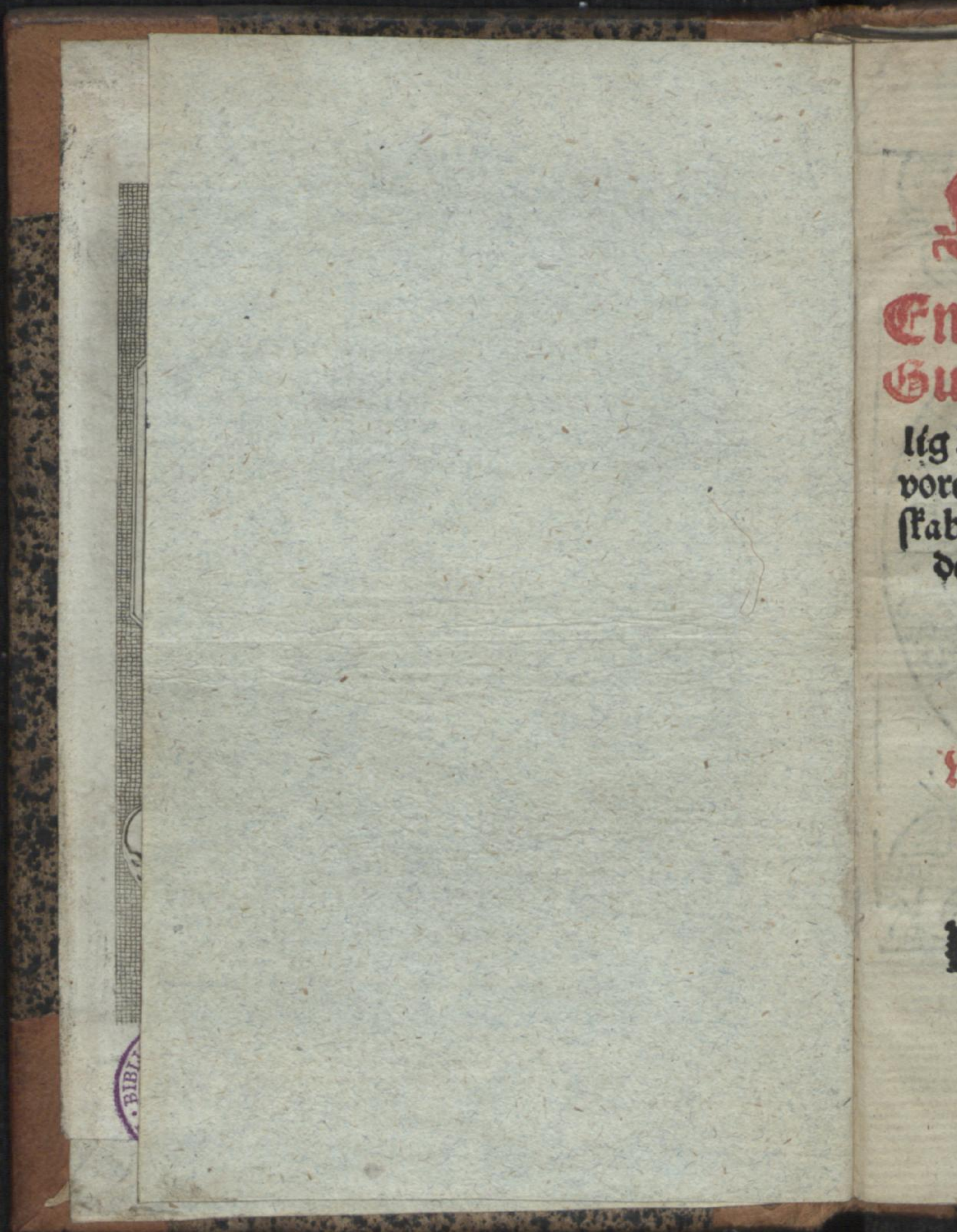

M. Tuscher fecit

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Mester
Lucidarius.

En nyttelig Bog om Gud Faders/Søns oc helig Aands verelse/ om Verdens och vore første foreldris begyndelse och skabelse/oc huorledis Gud loed Verden forgaa met Syndfloden/oc huorledis Babylons Taarn bleff opbygt.

Nu paa det ny fordansket oc formerit.

Prentet i Københaffn
hoss Hans Vingaard
Anno.
M. D. Lxiij.

REGIA
HAFNIENSIS

Fortalen til Læseren i denne Bog som kaldis Lucidarius.

DEnne Bog kaldis Elucidarius/det er paa danske en forklarelse. Thi mand finder her vdi den Lerdom aldelis smuct forklarit / som er skiult i andre Bøger. Det giffuis oc der met tilkende huor nyttelig denne Bog er / at hun kaldis Aurata gemma/fordi at huad som er mørckt oc vforstandelige bescreffuit i andre Bøger/det forklarer Mester Lucidarius oss offuermaade skickelige/huor aff it Menniske kand meget lere och bliffue forstandigt. Thi at mand skal søge viit och lede lenge effter i Scrifften / det finder mand her kortteligt befattet met faa ord.

Oc paa det at huer mand skal

 dis-

dis bedre forstaa oc beholde huad her
læris i samme Bog/ da ville wi dele
hende i fem parte. Den første inde-
holder Gud Faders/Søns oc hel-
lig Aandz verelse / endog ath inted
Menniske kand begribe eller bescriff-
ue den/ Thi det er offuer al Menni-
skelige begribelse/Visdom och For-
stand. Da maa mand alligeuel noget
kungøre om hende saa meget / som
Gud giffuer naade och forstand
til. Den anden indeholder / Him-
mels Jordens oc vore første Foreldre
deris begyndelse / huilcket der findis
vdi den første Mosi Bog som kaldis
Genesis. Den tredie / huorledis Gud
loed Verden forgaa met Syndflo-
den for Synden skyld. Den fierde /
huorledis Babylons Taarn bleff
opbygget/ oc Gud gaff dem atskillige
tungemaal ath tale met som bygde
samme Traan/ Gene. xi. Disligiste
ocsaa oc Abrahams stercke/ tro och
tillid til den alsommectigste Gud.
Den femte oc siste / Om alle Menni-

3

skens Opstandelse / oc det euige Liff / som oss den hellige Scrifft klarlige tilkende giffuer. Der faare er säme søye bog saare nyttelig for vnge folck som gerne ville lese oc øffue sig i atskillige smaa Historier / da kunde de først begynde och venne sig til slig smaa bøger som kommer offuer ens met den hellige Scrifft / oc vd aff saadan en gudelige begyndelse oc øffuelse / kunde de faa vdermere oc videre kundskab om al den deel som kand vere dem nyttelige oc gauffnlige baade til Liff oc Siel. Oc ath de kunde siden fremdelis lere at kende deris rette Skabere oc Gud. Der nest / huorledis vore første Foreldre bleffue skabt i Paradis / och siden bedragne aff den gamle Slange / Oc huad den Arffue vaar som wi arffuede effter dem / huilcket er sorg / bedrøffuelse / modgang oc met faa ord at sige / al Fordømelse oc Genuordighed. Der faare acte nu grangiffuelige / denne

 søye

føye bogs indeholdelse / Thi der fin-
dis i samme bog tuende Menniskis
tale eller snack / som er Mesteren och
Disciplen / Discíplen legnis ved ith
Menniske som er aff groff nature oc
forstand / som kaldis i scrifften det
kødelige vduortis Menniske. Meste-
ren legnis ved det Aandelige och ny
Menniske som er for klarit oc
reent giort aff den hellig
Aands Naade. Der
til hielpe oss Gud
vor Himmelské Fader
ved vor Herre Je-
sum Christum
Amen.

Den første deel som indeholdis/ om Gud Fader/ Søn oc den hellig Aands verelse.

Discipel spører Mesteren.

Gode Mestere sig mig først aff Gud Fader / Søn och den hellig Aand. Meste. Wi skulle vide ath Gud Fader Søn oc den hellig Aand ere tre personer i en Guddom / huilcken der haffuer verit foruden al begyndelse/ och skal bliffue foruden al ende/oc føder alting som skabt er met sin Guddommelige krafft och mact. Disci. Kere Mestere/mig forundrer storlige aff min forstand / huorledis de kunde vere tre personer i en Guddom/oc i huiss maade i en kand vere tre personer.

Mest. Det er offuer al menniskens Visddom oc Forstand at kunde see/ eller forstaa eller begribe det/ vden

saa

saa meget som wi kunde mercke aff de ting der skaffte ere / som er Solen huilcken der skin offuer al Verden/ oc haffuer baade hede oc brynde met sig/dog alligeuel er det ekon en Sol/ endog hun haffuer trende kraffter/oc huor en aff disse tre ere / der ere de alle tre tillige/som er skønhed / skin oc hede. Saa er oc Gud ene vdi vilie/ mact/gerninger oc Guddom/dog er hand skild til tre personer/ Fordi off-uergiff al verdsens Visdom / natur-lige skel oc forstand / Menniskelig fornufft oc tancke/oc aleniste tilheng Guds obenbarelse och naade huad som heldst hand dig aff sin gode gunst / och vilie vil tilføye / der lad dig aldelis nøye met.

Om den euige Guddõ

Disciplen. Mester.

Kere Mester/sig mig/men Gud Fader/Søn oc hellig Aand gøre al-

le en

le en gerning her paa iorden / huad
som heldst Guddomelig Maiestat
vil haffue giort / toge de da alle tre
Mandommen aff Maria? Meste.
Ney / Guds Søn Christus Jesus tog
alene Mādommen aff Maria / Men
Gud Fader / Søn och hellig Aand
giorde alle tre samme Mādom / lige
som thu Menniske hielpe at klede ith
Menniske / dog fører hand sig selff i
klederne. Disci. Huad er Gud / och
huorledis skal mand forstaa eller ken-
de hannem / men wi icke maa see han-
nem? Meste. Gud haffuer sit naffn
aff Godhed / oc aff hannem kommer
alt gaat / som den gantske Verden
haffuer hielp oc trøst aff / Thi hand
er selff det alder høyeste gode / ved
huilcket alle ting i Himmelen oc paa
Jorden haffue deris ophold aff / och
vaare der tusinde Verden til / da kun-
de de icke opregne hans godhed / Der
faare tencke huor gaat det er met han
nem ath vere i himmerigis Rige.

Disci. Men Fader/Søn oc den hel-
lig Aand haffue oss lige kere/ da vn-
drer mig/hui Guds Søn alene vil-
de tage Mandommen/och lide den
bittere Død oc Pine for Menniskens
Meste. Det giorde alt sammen den
vbegribelige Kerlighed som Gud
Fader haffde til at igenløse Menni-
skens køn som vaar fortabt Disci.
Huor faare vilde Guds Søn taale
Død oc Pine for Menniskẽ / men
hand haffde kundt frest oss i mange
andre maade? Mest. Guds Søn
taalde icke nogen Pine paa sin Gud-
doms vegne/ Thi hand vaar lige sō
Solen der opliuser al mørckhed/
saa opliusde Guddommen Menni-
skens Mandom at lide Pine oc Død/
oss til ith exempel at lide modgang
och Bedrøffuelse faar vor egen
skyld / lige som Christus leed for sin
vskyldigheds skyld/ for huilcket oss
bør hãnem at Prise/Ere/ Tacke och
Loffue til euig tid.

At

At Gud er alle vegne.

Discipelen Mestere.

Men Gud er alene/ Huorledis kand hand da vere alle vegne/ baade i Himmelen och paa Jorden? Mest. Saa som det ord ieg taler er sant i mine ørne oc deris ørne som det hører / Saa er den Almectigste Gud alle vegne / fordi vaare hand icke met sin naade hoss sine Creatur som hand haffuer skabt / da bleffue de aldelis til inted/ ligeruiss som ingen ting vaar til/ før end hand skabte det/ saa kand oc ingen ting vere i verden til/ foruden hans naade och bistand. Discip. Men Gud er alsted met sin naade och miskundhed / Hui dør da saa mange i dødelige Synder oc fange aldrig naade? Meste. Gud er met alle baade onde oc gode och / hoss de onde er hand met sin

retferdighed och strenghed / hoss de gode er hand met sin naade/miskund-hed oc mildhed. Ocsaa er hand hoss de onde i andre maade/ lige saa som Solens klarhed er met den som blin-der er / det er icke Solens skyld ath hand icke kand see / men hans egen natur skyld/som icke kand bede Gud om sin siun. Saa er det met alle dem som ere i dødelige Synder/ thi i den samme stund de vende dem til Gud/ oc gør sand penitentz anger oc ruelse da ere de Gud behagelige. Disci. Dette er offuer al min fornufft/Vis-dom oc forstand/ath spørre mere om Guddomelig verelse/Gud giffue at ieg kunde mercke det vel som du haff-uer sagd oc lert mig. Meste. Det er icke offuer din Visdō eller forstād at spørre/men at ville vide den deel som Gud alene til høre/det gaar off-uer al menniskens forstand och Vis-dom/Thi der som huert sandz Korn paa haffsens Baandt/ oc huer vandz drobe

drobe i haffuit vaar giort til viſe
Meſtere/da kunde de aldrig rettelige
vdlegge eller vdtyde Guddommeli-
ge Krafft oc Macr/ fordi Engelene
i Himmelen fra det de vaare ſkabte/
oc end nu foruden al ende/frycte dem
idelige i hans Guddommelige veril-
ſe at vnderſtaa / huem hand er / och
kunde dog aldrig rettelige forſtaa/
huor ſtor / huor meget / huor ſød/
huor krafftig hans guddoms Dyb-
hed er/alligeuel at de fange altid io
mere oc mere glede aff hans anſictis
ſkønhed foruden al ende/oc io mere
de ſtaa oc ſee huor deylig oc ſkøn han
er/diſſ mere ſynis hand dem ſkøner
at vere/ Diſſ mere de ſmage huor
ſød oc dydelig hand er / Diſſ mere
ſynis hand dem ſød och dydelig ath
vere/ſaa at de aldrig fange fuldkome-
lige forſtand/ huor ſød/och huor ly-
ſtig hans guddommelig Aaſiun er
neer ath vere. Fordi ſkulle wi vide
det/ at alt det lyſtigt oc deyligt er at
ſee/oc

see/oc alt det søt oc gaat er at smage/ det er aff den alsõmectigste Gudz store dydelighed/huilckẽ der styrcker oc hielper alle de ting som hand haffuer skabt.

Wi skulle ocsaa vide/at ingen ting er skabt wnyttelige / men alle ting er skabt Menniskẽn til gode och gaffn/til hielp oc trøst / effter hans Guddõmelige villie/Oc der som icke vaare hans mangfoldighed/hans dydelighed/oc kraffts deylighed oc miskundhed i de ting som skabte ere/da vaare ingen ting god / ingen ting gaffnlig/ ey heller deylig eller faffur aff alle de ting der skabt ere.

Fremdelis skulle wi tencke/ath som du hører det du gledis aff och lystigt er at høre/ enten i noget god lyst eller noget andet/aff huilcket wi gledis aff / och wi see det der lystigt oc deyligt er/først i Himmelen som er Sol/Maane/oc alle Stierner/der

nest

nest Jordsens Grøde som er mange deylige Vrter. Du seer oc saa Menniskens subtilige skabning/oc alle andre Creatur deris faffuerhed / Du smager al det gaat er / baade i mad oc dricke/oc lucter det som vel luctendis er. Du fornemmer ocsaa Visdom oc forstand/enten i dig selffuer eller i andre Guds Creatur som saadane forscreffne gaffuer haffue/ aff huilcke wi skulle til dragis och lockis ath kende vaar rette Skaber mãd / oc siden tacke och loffue hannem for saadane gaffuer som hand haffuer giffuit de ting som hand haffuer skabt.

Der faare skulle wi betencke ath Mẽnisken er inted andet end Muld oc Aske beblandet met de andre Elementer/ Oc er Menniskens legemme inted andet end en wren ting/som er giort aff al franck materie/ vdi huilcken vor Herre Christus Jesus førde sig i for vor skrøbelighed och genløselsis skyld. Huor faare Mennisken

ni ſken maa vel vndre paa hans ſtore
kerlighed / mectighed / deylighed /
mãgfoldighed i de ting ſõ ſkabte ere.
Oc meget mere huor ſtor deylighed/
huor ſtor Ere och lyſtighed er vdi
hans Guddom i Himmerige/ Men
ſaadan mangfoldighed flyder aff hã-
nem i de ting der icke andet er end
Aſke/ Muld oc al wrenlighed.

Tenckte wi dette rettelige/ da
lode wi aldrig aff ath loffue/ priſe /
ere/ oc tacke Gud for alle de lyſti-
ge ting der wi ſee idelige met vore
øyene/ høre met vore ørne/ oc ſmage
met vore munde/ paa det at wi maat-
te ſaa tiene hãnem aff alt vort gant-
ſke mact/ at wi kunde ved hans naa-
de faa at ſee/ høre och ſmage hãnem/
huor god/ huor devlig oc lyſtig hand
er at vere hoſſ i Himmelen / Men
hand beuiſer ſig ſaa imod det ſom er
ekon Aſke oc Støff ſom wi treder vn-
der vaare føder.

Lad

Lad ocsaa vere/at wi hørde ta-
le om det Menniske der visist/ dey-
ligst oc forstandigst kunde vere i ith
gantske Konge Rige/Da lode wi oss
aldrig nøye/før end wi finge samme
Menniske at see/huor meget yderme-
re skulle wi begere at vere met han-
nem der al deylighed/visdom oc for-
standighed/oc met faa ord al naade
oc miskundhed kommer aff/ Did at
komme oc der at bliffue euindelige/
der til hielpe oss Gud vor himmelske
Fader/Amem.

Her begyndis den an-
den part/huilcken der indeholder
al Verdens skabelse.

Discipelen. Mesteren.

Men du haffuer sagd mig aff
den Almectigste Gud som alting
haffuer skabt/ Da sig mig nu kere
Mestere aff de ting der skabte ere?

Mestere. Gud Fader skabte al Verden vdi sex dage/ och paa den siuende dag da huilde hand sig ath hand inted giorde. Disci. Huad skabte Gud den første dag? Meste. Den første dag skabte hand Liusit/ oc sagde/ Der skal bliffue ith Liuss och det bleff strax som hand sagde. Da saa Gud at det vaar vel skabt/ oc kallede hand Liusit dagen/ oc Mørckene kallede hand naten. Disci. Huad skabte Gud den anden dag? Meste. Da skabte Gud Himmelen oc sagde/ Der skal bliffue en stadighed i vandsens Middel/ saa skilde hand vandene at/ oc giorde der en stadighed/ och atskilde vandene som vaare vnder samme stadighed fra de vand der offuer vaare samme stadighed/ fra de vand der offuer vaare vnder samme stadighed/ oc det bleff strax som han sagde/ och kallede samme stadighed Himmelen. Disci. Huad skabte Gud den tredie dag? Mest: Den tredie dag ath

da skabte Gud Haffuit och Jorden/ vandene skulde tilhobe samlis/de som ere vnder Himmelẽ paa en sted/oc det bleff stray giort/oc Gud kalede Jorden vissen/och vandens tilhobe sammelse kalled hand Haffuit/ Och da saa Gud ath det vaar vel skabt / och sagde/ Jorden skal giffue deylig Grøde aff sig met deylige grønne Vrter/ oc atskillige Fruct / saa at huert tre effter sin natur oc art skal giffue fruct aff sig/ oc det skede stray som Gud det sagde/ Saa at Jorden vaar beset met subtilige grønne Vrter oc huert træ gaff Fruct effter sin art oc natur. Disci. Huad skabte Gud den fierde dag? Mestere/ Den fierde dag skabte Gud Sol oc Maanen/ Stierner oc alle andre Planeter / och sagde/ Der skal bliffue tuende Liuss paa Himmelen/ huilcke der skulle atskille dagen fra naten / oc de skulle vere til tegen och tider / til dage oc aar/ och skulle skinne i Himmelen och opliuse

Jorden / Det vaar ſtray giort ſom Gud ſagde / oc vaar meget nytte-ligt oc gaat. Diſci. Hvad ſkabte Gud den femte dag? Meſt. Den femte dag ſkabte Gud Fiſken i vandet / oc Fulene i Lucten / och Gud hand ſaa at det vaar gaat / ſaa velſignede hand dem oc ſagde / Voxer oc formeris/ oc opfylder vandet och iorden met eders grøde. Diſci. Hvad ſkabte Gud den ſiette dag? Meſte. Den ſiette dag ſkabte Gud alle Diur oc andre Creatur / ſom paa Jorden ſkal vere/ Och ſiden hand hafde alting ſkabt da ſkabte hand Adam vden faar Paradis/ ledde hannem ſaa ind i Paradiſſ/ och lod komme faar hannem alle haande Fugle oc Diur ſom hand haffde tilforn ſkabt / oc Adam gaff dē alle naffn paa Ebraiſk maal Som de ſkulle kaldis altid oc til euig tide.

Diſcip. Hvad vaar til før end Verden bleff ſkabt? Meſte. Inted

vaar

vaar til / vden Gud alene och hans Guddommelige natur. Disci. Huilckelunde skabte hand Verden / haffde hand noget vmage eller møye saa som Menniske haffuer for deris arbeyde? Meste. Hand haffde ingen vmage aller møye / Thi som scrifften siger naar hand sagde ith ord / da vaar det stray giort / som hand vilde haffue giort. Discip. Huor faare skabte Gud Verden? Meste. Fordi saa at hand vilde giffue tilkende sin store Mact velde oc vbegrilige Visdom.

Om Lucifers fald och Helffuedis skabelse.

Discipelen. Mesteren.

Gode Mestere / Huad hede den første Engel sõ Gud skabte? Meste. Hand hede Nathanael / den samme haffde Gud skabt saa skøn oc deylig

at hans skønhed bedrog hannem/ oc
lod sig tycke at hand vaar Gud lige
i det ath hand vaar saa skøn skabt/
Der faare bleff hand nedstøt aff
Himmelen i Helffuedis Affgrund/
met al sin selskab. Discip. Huor
lenge vaar hand i Himmelen effter
at hand bleff skabt? Mester. Icke
lenger end en halff time. Disci.
Huor faare skabte da Gud hannem/
effterdi ath hand viste vel ath hand
skulde bliffue saa hoffmodig oc siden
vdstødis aff Himmelen/ och ned til
Helffuedis Affgrund til euig tid?
Meste. Det giorde Gud der faare/
at hand vilde styrcke de vdualde Engel
deris tro/ Thi den tid at Dieffuel
bleff vdstøt / da bleffue de andre
Englene meget sterckere i Tro och
Kerlighed til Gud/ saa at de kunde
icke vige fra Guds kerlighed. Disci.
Huorledis gick det? Meste. Før end
Lucifer oc hans selskab bleffue vdstøt/
da viste de gode Englen inted
aff

aff Helffuede at sige/men der de sade
den store iemmer oc nød som. Dieff-
uelen och al hans selskab vaar kom-
men vdi aff Guds store Krafft och
Mact/da fryckte de Guds Naade
oc Krafft och bekende huor vel hand
giorde mod dem at hãd saa naadelige
haffde beuarit dem/ath de vaare icke
falden met Dieffuelen oc begynte da
strax at loffue oc prise Guds Naade
oc Barmhiertighed/som hãd haffde
beteet dem. Disci. Huor er Helffue-
de? Meste. Helffuede der scrifften
taler om/er ved en ende paa Jorden/
som Gud haffuer det beskicket oc or-
dinerit/Och er der saa stor mørck/
taage oc atskillige grumhed/at aldrig
nogen leffuendis Menniske kunde
kõme did. Disci. Huorledis er Helff-
uede skabt? Meste. Helffuede er off-
uen sneffr oc engt/ men inden vdi er
hun saa stor oc viid/at ingen Menni-
ske det bescriffue eller begribe kand/
vden Gud alene och som scrifften si-
ger/at

ger/ at mange hundrede tusinde Siele falde der vdi oc kunde dog aldrig naa eller komme til grund der i.

Om Adams Skabelse och Fald.

Discipelen. Mesteren.

Kere Mester / Huor aff skabte Gud Adam? Meste. Gud skabte Adam aff en Jordklimp/ oc blesde en leffuendis Aand i hans Næse / saa siendis/ Lader oss skabe Mennisken/ ich Billede som oss er ligt/ som skulle regere offuer Fiskene i haffuit och offuer Fuglene vnder Himmelen/ offuer Feet/ oc offuer al Jorden/ oc offuer alle Orme som krybe paa Jorden. Disci. Huor haffde Adam sin verilse/ oc huad vaar hans gerning? Meste. Den tid Gud haffde skabt Paradisset met al herlighed / vellyst

oc

oc deylighed/da gaff hand Adam be-
falning offuer alt Paradisset/at han
skulde den lystige sted vel foruare oc
bruge/ oc sagde til hannem / ed och
brug dig til lyst och glede / aff den
Fruct her inde er / vndertagen det
ene træis Fruct/ som kaldis visdom-
sens træis Fruct / Fordi saa / ath i
huad time eller stund du æder der
aff/ da skalt du dø. Discip. Huor
vaar Eua skabt ? Meste. Den tid at
Gud saa Adam saa saare lengis eff-
ter sin lige / Da sagde Gud / Det er
icke gaat/at Mennisken er ene/ Jeg
vil gøre hannem en met hielp som
kand vere hoss hannem / Och da lod
Gud en suar søffn falde paa Adam/
oc hand soff. Da tog Gud ith aff
hans Reffbeen/och lucte steden igen
met kød som benet sad / aff huilcket
Rebeen Gud skabte Euam/ oc siden
fulde hand hende frem faar Adam/
da sagde strax Adam/Dette been er
aff mine been/oc dette kød er aff mit

 kød/

kød/oc der faare skal mand kalle hen-
de Mandinde/ Thi hun er tagen aff
Manden/ For huilcket Quinden skal
forlade sin Fader oc Moder oc bliff-
ue hoss sin mand / och de skulle vere
tuende vdi ith kød. Disci. Huor er
Paradisset? Meste. Paradisset er
ved den øster ende i Verden oc lig-
ger icke langt fra Himmelen/ oc er
den alderhøyste sted som er paa Jor-
den. Disci. Huor lenge vaar Adam
i Paradisset effter at hand vaar
skabt? Meste. Jcke lengre end siu ti-
mer. Disci. Haffde de kleder paa
paa Adam oc Eua i Paradisset eller
ginge de nøgen? Meste. De vaare
aldelis nøgne / Thi de haffde ingen
blysel ved huer andre mere end wi nu
haffue ved huer andris hender ath
skue eller see dem/ men der de brøde
Guds Bud/da finge de saa stor bly-
sel ved huer andre/at de brøde løff-
ue grene aff ith figen Træ / oc gior-
de dem koste aff til at skiule dem met.
Disci.

Disci. Huorledis kom det til at de brøde Guds Bud? Meste. Den arge Dielffuel / som skabte sig i den snilliſt och treerſkte creaturs lignilſſe som vaar Hugormen/ſagde til Quinden/huor faare haffuer Gud forbudet eder at æde aff det træ som stander mit vdi Paradiſſ/ Quinden ſuarede oc ſagde/ Den almectigſte Gud haffuer icke alſomeniſte forbudet oſſ at æde aff ſamme træ/men ocſaa at wi ingenlunde nogen tid ſkulle røre ſamme træ/paa det at wi icke ſkulle dø. Da ſagde den forgifftige Dieffuel i Ormens lignilſe / Ingenlunde ſkal det ſaa ſkee ſom Gud haffuer ſagd/at i ſkulle dø/der ſom i æde aff ſamme træ/ Men det ved Gud vel at i huad dag eller ſtund i æde aff ſamme træ/da ſkulle eders øyne opladis/ oc i ſkulle bliffue lige ſom Gud er ſelff/videndis baade ont oc gaat. Der aff fick Quinden ſaa ſtor attraa och begering til at æde aff ſamme Fruct/

at hun kunde det ingenlunde lade/at
hun skulde ey æde sãme træis Fruct/
saa tog hun samme Fruct oc od aff/
Oc fick saa stray sin mand Adam aff
samme Fruct/ oc hand od ocsaa der
aff/oc stray bleffue deris øyne oplad-
ne/saa at de kunde kende dem at vere
nøgne/oc ath de haffde syndet imod
Guds Bud och befalning. Discip.
Huad sagde Gud da til dem effter
at de haffde brøt budet? Mest. Wi
lese/at vor Herris Røst kom met it
fauert væer effter middag/oc sagde/
Adam/Huorest du? Adam suarede
sorgefuldelige/ Herre oc Skabere/
ieg hørde din Røst i Paradiss/oc ieg
reddis storlige for dig/ thi ieg vaar
nøgen. Da sagde Gud/huo obenba-
rede dig det at du vast nøgen/vden
din egen daarskaff at du odst aff det
træ som dig forbudet vaar. Da sag-
de Adam/ Den Quinde du gaffst
mig til min Hustru/hun gaff mig at
æde met sig/oc ieg od der aff: Disci.
Huad

Huad sagde Gud da til Quinden? Meste. Huad spurde de hende at/hui hun giorde det/ Da suarede hun och sagde / Den forgifftige Orm hand falskelige bedrog mig. Disci. Huad sagde Gud til Ormen? Mestere/ Hand forbandede Ormen i den samme stund oc sagde/ Fordi at du haffuer dette giort / da skalt du vere forbandet iblant alle de Creatur der ere paa Jorden / och her effter skalt du krybe paa dit Bryst / och aff Jorden skalt du æde i alle dine liffs dage/ Oc ieg vil ydermer sette en fiendskab oc strid imellem dig oc Quinden/ oc imellem din Sad och hendis Sad/ Den samme skal sønder trede dit Hoffuit/och du skalt bide hannem i Hælen. Disci. Huad sagde Gud siden til dem? Meste. Siden talde hand til Quinden oc sagde til hende/ Fordi at du det giorde/der faare vil ieg skicke dig meget kummer och bedrøffuelse til/Naar du reder til Barsel/Oc

sel/oc du skalt føde dine børn met kū-
mer/oc din villie skal vere din Mād
vndergiffuen/och hand skal vere din
Herre. Disci. Talede Gud da no-
git til Adam? Mest. Der hand haff-
de taled til Quinden/Da sagde hād
til Adam/Efftersdi du lyde din Hu-
strues røst/och odst aff det træ / om
huilcket ieg bød dig och sagde/ Du
skalt icke æde der aff/ da skal Jorden
vere forbandet for din skyld/met kum
mer skalt du dig der aff nere alle dine
liffs dage/Torn och Tidzel skal hun
bere dig/och du skalt æde Vrter paa
Marcken. J dit Ansictis sued skalt
du æde dit Brød / til du bliffuer til
Jord igen/ som du est tagen aff/
Thi du est Jord/oc til Jord skalt du
bliffue igen. Oc strax der effter gaff
Adam sin Hustru ith andet naffn/
kalede hende Euam/ det er alle liff-
actige tingestis moder.

Disci. Huad giorde vor Her-
re siden

re siden met dem? Meste. Da giorde hand dennem tuende Skindkiortel/oc førde dem vdi/oc sagde: Adam see/ Du som nu er skabt aff oss/ du vedst nu ont oc gaat/paa det at du icke nu mere her effter skalt vdrecke din haand til liffsens træ/ oc æde der aff/oc siden leffue euindelig/da skalt du rømme denne lygstige sted som kaldis Paradiss/oc forarbeyde Jorden som du est kommen aff/ Och der met foruisde vor Herre dem baade tho aff Paradisset/oc lod det stercke lige beuare aff sit sendebud Cherubin met ith gloendis suerd / ath der ingen skulde mere indkomme til liffsens Træ.

Disci Huad haffde de siden at tære / effter de vaare vddreffne aff Paradiss. Meste. De leffde siden met sorg oc megē bedrøffuelse/saa at der læsis ingen steds i Scrifften at de affledе Børn til sammen/før end xv.

aar

Aar der effter som de vaare vddreff-
uen aff Paradisset. Och da bekende
Adam sin Hustru Euam / och hun
bleff der strax effter siuglig / oc fød-
de hun der tiden kom om/hendis før-
ste Fødzel som vaar Cain och hans
søster Calmana. Och siden finge de
ey Børn det wi kunde sige aff effter
scrifftens lydelse / før end xv. Aar
der effter/oc da fødde hun Abel och
hans søster Dalbora.

Discip. Huad idret tog Cain oc
Abel dem først til? Meste. Wi lese
ath Cain tog til at pløye oc saa/liger-
uiss som den der vilde wmage sig al
sin tid met ager oc eng/och huad som
helst høre til Bonde gerning paa
Landzbyen. Men. Abel hand tog
sig faare at vocte Fæ och Faar/ och
haffue der sin omgengelse och idret
met indtil sin Døde dag.

Discip. Huor aff kom det/ ath
Cain

Cain slog sin broder Abel ihiel. Mest.
Wi læse at Cain och Abel skulde en
gang gøre deris Offer for Herren
tilsammen/ Da offrede Cain aff det
verste korn oc grøde som hand haffde
afflet ind. Men Abel offrede aff det
beste oc fediste Queg som hand haff-
de / oc Gud haffde vnt hannem / der
faare offrede hand oc met en god vi-
lie det beste. Da Saa vor Herre det/
oc lod Ild komme ned aff Himme-
len / och opbrende det til ith tegn/
at det vaar hannem teckeligt oc be-
hageligt/ och fordi gick det hannem
til gaffn alt det hand haffde. Men
fordi at Cain offrede det sō ont vaar/
da actede Gud hans Offer inted/ thi
hand giorde det aff skrømt/ oc icke aff
hiertet / Oc der aff fick Cain saa stor
himmelig Had och Affuend til sin
broder Abel/ Oc Gud sagde til Cain/
Hui est du saa vred? Hui est du saa
affuindzfuld? Hui er dit Ansict saa
foruent? Tror du icke / at vaare det

 saa/

saa/at du giorde nogit gaat/at du ey skulde faa løn der faare igen/Men er det saa at du gør noget ont oc skicker dig ilde/Da skal det onde altid bliff- ue hoss dig selff / Men din begering och attraa / skal altid vere hoss dig selff / oc i din egen vilkaar/oc du skalt haffue Herredomme offuer hende. Der effter sagde Cain til sin broder Abel/Lad oss gaa vd paa Marcken. Och der de komme til sammen paa Marcken / da beuebnede Cain sig i- mod sin brode Abel/oc slog hannem stray ihiel. Discip. Heffnede vor Herre icke det stray? Meste. Ja for- staa mig ret. Der Cain dette haff- de giort/Da sagde Gud til hannem/ Cain/Huor er din Broder Abel? Ca- in suarede oc sagde/Jeg ved det icke/ Icke er ieg helder sæt til ath tage va- re paa min broder. Och see/ da heff- nede Gud vor Herre det saa saare paa Cain/och sagde / Fordi du dette giorde / Der faare skalt du vere for-

bandet

bandet her paa Jorden/ oc naar som du nu haffuer drycket hende / da skal hun ingen god Fruct giffue dig/och du skalt bliffue vildfarendis oc landflyctig.

Discip. Angrede icke Cain denne gerning/at hand saa slog sin Broder ihiel vden skyld oc brøde? Mest. Ja sig til sorg oc bedrøffuelse/saa sigendis. Min Synd och Ondskab er større/end at ieg nogen tid kand faa naade aff Gud/ See ieg skal nu vdkastis oc skiulis i dag fra dit Ansict/ ieg skal bliffue vildfarendis oc landflyctig her paa Jorden/Oc huer som mig møder eller seer/ skal ville sla mig ihiel. Da sagde Gud til hannem/ Ney Cain det skal icke saa gaa til / Men huo som dig Cain slar ihiel/ hand skal siudobbelt pinis igen/ Oc saa gaff nu Gud hannem hoffuit skeluelse/ til ith tegn / at ingen skulde sla hannem ihiel

Discip. Huad haffde Adam oc Eua der effter fortdret/eller huad giorde de siden Abel vaar død? Mest Der Cain haffde slagit sin broder Abel ihiel/da sørgede de saa saare och græde/at effter den dag vilde de aldrig komme sammen/eller søge seng met huer andre i hundrede Aar der effter/før end at Gud lod dem sige ved sine Engle at de skulde komme tilsammen igen/Oc der effter affl ede de en søn som hed Set/ aff huilcken slect Christus bleff siden føder / thi hand ville ey fødis aff Mandraberens slect/ och fordi bleff den slect til inted der Syndfloden gick offuer Verden.

Discip. Huad slect kom siden aff Set? Meste. Set affl ede met sin Hustru en søn hed Enos/oc aff hannem føddis Rainan/aff Rainan føddis Malaliel / aff Malaliel føddis Jared/aff Jared føddis Enoch/och

hand

hand vaar den første Mand som Bogstaff fand / oc bøger screff / Denne sāme Enoch leffuede saa vel faar Gud / at paa en tid som hand stod / da bleff hand aff Guds befalning bort ført til Paradisset. Aff denne Enoch føddis Mathusalem / Denne samme Mathusalē vaar den alder eldste mand som haffuer leffuit paa Jorden / Thi hand leffuede her vdi ix. hundrede lx. oc ix. Aar aff denne Mathusalem føddis Lamech / oc aff Lamech føddis Noe som siden effter Herrens befalning bygde Arcken / oc hand vaar den tiuende mand fra Adam ret ned at.

Discip. Huor lenge leffde Adam / och huor gamel bleff hand her paa iorden før end hād døde? Mest. Ni hundrede och trediue aar vaar hand den tid hand døde / oc hand bleff begraffuen i Ebron i den samme graff som Gud tog den klimp Jord aff der hand skabte Adam aff Disci.

Føddis der ingen børn aff Abel før
end hand bleff slagen ihiel. Meste.
Aff Abel føddis ingen/thi hand bleff
drebt den tid hand vaar xxx. Aar
gammel. Disci. Haffde Cain oc hans
Hustru nogle børn tilsammen før
end de døde. Meste. Aff hannem
føddis en søn som hed Enoch / och
fordi ath folcket vaar da meget til i
Verden / da reddis hand for broder-
nis død/oc lod bygge en stor Stad/
Thi hand vaar den første der Køb-
sted lod bygge met Mure/hand vaar
ocsaa den første der Marckeskel gior-
de imellem folcket/hãd skickede ocsaa
pund/ Maade aln/ vect och saadant
mere iblant folcket som de skulde ret-
te dem èffter. Hand giorde ocsaa
mange onde gerninger som hand kun-
de meest komme aff sted / som vaar
met Roff/oc Mord oc saadan ger-
ninger flere/indtil saa lenge Lamech
som vaar den siette mand i byrdet
met hannem/slød hannem ihiel / Oc
den

20

den sãme vor dem første Bomãd der scrifften taler om. Denne samme Lamech vaar onder faar Gud thi hand vaar den første som imod Guds bud oc befalning haffde tuende Hustruer/ oc leffuede der met vdi hoer/ Oc der faare straffede oc Gud hannem/ saa at hand vaar det første Menniske som bleff blind her i Verden.

Disci. Afflede samme Lamech oc hans Hustruer nogle Børn tilsammen før end hand bleff død? Meste. Den ene hans Hustru hun hed Ada/ hun fødde en søn som hed Jabal/och hand vaar den første der giorde skiul eller hytter paa Marcken / ath hand maatte langt driffue met sit Fæ och sidde der vnder i skiul/ for Regn och Snee/ Oc hans broder hed Tubal/ Den samme Tubal. vaar den første sõ begynte at siunge oc fant paa deylige lege baade met Strengeleg och Pibeleg oc dictede viser. Men Sel-

la den

la den anden hans Hustru hun fødde en søn hand hed Thubalcain/ hand vaar den første som fand paa at smede/hand smede Vaaben och Verie/ oc andet saadant hvad mand kunde smede aff Jern/Staal oc alle haande Malm/ Men hans søster hun hed Noema/oc hun vaar den første som fant paa at vessue linet oc uldet/ och huad der hørde mere til.

Den tredie part som

indeholder huorledis Gud lod Verden forgaa met Syndfloden.

Discip. Sig mig kere Meste. Huor faare lod Gud vor Herre Syndfloden gaa offuer al Verden? Meste. Den tid der Noe vaar fem hundrede Aar gammel/ da fødde hans Hustru tre sønner/ den første

hed Sem/Den anden Cham/Den
tredie Japhet / Och fordi at folcket
vaar da meget til paa Jorden / saa
vaar den Synd Wkyskhed saare
gengse ibalnt Menniskēn.

Thi wi læse/at det folck som
vaar fødde aff Set / beblandet siig i
Hor met de Quinder som vaare kom-
ne aff Cains slect/ Oc fordi at de vaa-
re onde paa baade sider / da føddis
der idel onde Menniske aff/som vaar
Jøder oc Hedninge/ huilcke der icke
actede Gud / helder dyrckede han-
nem/men leffuede ilde/baade met le-
gemlige Synder/oc i alle verstygge-
lighed som baade Gud och Menni-
ske maatte fortryde. Der faare sag-
de Gud til Noe/ Mig angrer at ieg
haffuer skabt Menniskēn til at besid-
de Jorden/Thi ieg seer / at al men-
niskens hu/hierte oc sind/er redebon
til alt det som ont er/Der faare vil ieg
dræbe alt det som leffuer paa Jordē/
met Vandflodens mangfoldighed

vden dig oc saa mange som du tager met dig baade aff Menniskēn oc aff alle slaus Creatur som er skabte paa Jorden. Der effter bød Gud vor Herre Noe/at hand skulde bygge en Arck/oc den skulde vere try hundrede faffne lang / halff tredie sins tiue faffne bred oc viid/och tredive faffne høy. Der det vaar giort /da lod vor Herre kōme til Arcken ved sine Engle/ith par alle haande slaus Creatur oc Diur / som vaare rene til at æde aff/Siden lod hand komme ith par aff alle de andre Creatur som vaare vrene til Naturen.

Discip. Huor mange Menniske vaare i Arcken met Noe? Meste. De vaare otte. Discip. Huo vaare de? Mester. Noe oc hans Hustru oc oc hans tre sønner met deris Hustruer. Discip. Huor lenge vaare de i Arcken? Meste. De komme vdi Arcken først i Maymaanet/oc da begynte det at regne/och regnede vdi fyre

tiue

tiue dage oc neter/oc lod aldrig aff at
regne i ſamme xl. dage oc netter/Oc
da flød Arckē met dem offuer Bierg
oc Dale/ſaa at de vaare hen ved tiue
vger paa vandet/ oc ſtod aldrig ſtille
ingenſted/før end de kome i ith land
ſom kaldis Armenia / der ſtøtte de
paa ith Bierg/oc der bleffue de hen
ved tho Maanede. Da lod hand en
Raffn flyffue vd aff Arcken/oc Raff-
uen fant paa ith Aadſel ſom hannem
behagede/Der faare kom hand icke
igen. Nogen tid der effter lod hand
atter en Due flyffue vd / oc den kom
igen/oc førde inted met ſig. Nogle
dage der effter/lod hand atter en an-
Due flyffue vd/oc den kom igen mod
afftenen/oc haffde en grøn Olie quiſt
i munden. Siu dage der effter lod
hand en anden Due flyffue vd/oc den
kom igen/oc da vaar fuldnær it Aar
omkring fra det førſte de komme i
Arcken oc indtil den dag.

Da bød vor Herre dem at de skulle gaa vd aff Arcken / Och hand velsignede dem / oc alle Creatur / och sagde / Voxer och formeris her paa Jorden / Fred skal vere imellem mig oc Menniskẽn / oc til fredzens Tegn / vil ieg sette min Bue paa Himmelen / at vandet her efter skal aldrig mere gaa offuer den gantske Verden / eller forderffue den.

Discip. Huad Bue mente Gud den tid? Mest. Det er Regenbuen / som staar paa Himmelen almindelig naar det regner / som haffuer atskillige farffue i sig / som er grøn / oc blaa / til ith tegen / ath al Verden bleff en gang forderffuit aff Vandflonden / Oc er samme Regenbue rød / til ith tegn / at den yderste dag skal her effter komme met Ilden. Disci. Huor høyt gick Floden offuer al Verden? Meste. Scrifften siger / At Floden gick fyretiue alne offuer de alderhøyiste Bier-

iſte Bierge der er i Verden. Diſci.
Huad tog Noe oc hans Sønner dem
til for gerning oc idret/ oc huad finge
de at føde dem aff/ efftersi at alting
vaar nu omkommet aff Syndfloden?
Meſte. Fruct vaar da forderffuit/
da bød vor Herre dem at æde Kød-
mad / Thi før Syndfloden ginge
offuer Verden / da ode mand icke
Kødmad. Oc da begynte Noe ath
dyrcke Jorden igen/ oc hand plante-
de førſt en Vingaard/ Oc den tid at
Vinen bleff da moder/ och bleff vd-
perſſet/ drack hand aff Vinen/ oc bleff
drucken/ oc da falt hand i en ſøffn/ oc
ſoff i ſit huſſ nøgen oc laa vindoben/
da bleff hās Søn Cam det førſt var/
ath hand laa ſaa nøgen oc ſoff / Da
beſpaattede hand ſin Fader/ oc kal-
lede ſine Brødre at de ſkulde gaa ind/
och ſee deris Fader huorledis hand
laa. Men. hans Brødre Sem och
Japhet de vaare baade tho høuiſk oc
tuchtige/ de toge ith klede och ginge

baglengs ind der som deris Fader laa/oc kaste samme klede offuer hannem/oc skiulte hannem der met / thi de vilde icke see wbluelige paa deris Fader.

Discip. Huad giorde Noe der hand vognede op aff søffne? Mest Der hand opuognede / da viste hand alt huad der vaar skeet aff al hans tre Sønner / Da sagde hand / Formaledidet oc forbandet skal hand mit Barn Cam vere/oc alt hans affkomme/oc hand skal vere sine Brødris træl for al andre trælle. Der effter sagde hand til sine andre tho sønner Sem oc Japhet/Benedide oc velsignede skulle i bliffue/oc al deris affkom. Huad Noe haffde for idret eller gerninger effter denne dag læse wi i scrifften inted om før hand døde.

Discip. Huor lenge leffuede Noe her paa Jorden? Meste. Hand

vaar

vaar sex hundrede Aar gammel der
Syndfloden kom / och siden leffuede
hand hundrede oc halff tredie sinds
tiue Aar effter Syndfloden / Saa
vaar hans gantske liffs tid her paa
Jorden/Ni hundrede oc halff tredie
sinds tiue Aar. Disci. Hui leffuede
Folcket da saa lenge her i Verden/oc
icke sidē sō ieg høre aff de gāle? Mest
Fordi saa / de Gudfryctige oc from-
me øffuede dem den tid i Verden vdi
al Visdom/ Fotstand och devlighed
til at loffue och prise Gud aff deris
yderste formue/oc icke i verdzlige for-
fengelighed oc frotzeri som Menni-
sken nu gøre paa Jorden Disci. Haff-
de Noe oc flere sønner end disse tre.
Meste. Ja hand haffde en som bleff
født siden Syndfloden gick offuer
Verden/oc hand hed Jonitus/oc den
samme Jonitus vaar den første der
fant paa Himmels Loff/ och kunde
gøre vnderuisning/huorledis Sol oc
Maane/Stierner oc andre Planeter
de haff-

de haffde deris loff i det Firmament som er offuen offuer oss.

Discip. Huor mange sønner haffde Noe tre sønner? Mest. Scrifften siger / den tid Noe leffuede her paa Jorden / Da haffde hans tre sønner / Sem / Cam och Japhet sexsinds tiue stercke føre mend til sønner / foruden Døtter och Børn som vaar ocsaa vden tuil en stör hob. Disci. Den tid deris fader Noe vaar nu død / huad tog disse alle sammen sig for idret til / eller huor aff nærede de dem? Meste. Der deris fader Noe vaar nu død / da skildis disse tre brødre fra huer andre / och huer met sine børn / saa ath den gantske Verden bleff beset met disse Noe Børn och affkomme.

Den fierde part / Huor ledis Babylons Taarn bleff opbygt / Oc om Abrahams stercke tro.

Disci.

Discip. Huad slect kom der aff den Noe Søn / som bleff formaledidet aff sin fader? Mest. Aff Cam føddis en søn som hed Thus / Aff Thus føddis en søn som hed Nimroth / denne samme Nimroth vaar en mectig oc stercke regentere / for Gud / och vaar den fierde mand fra Noe / hand lod først bygge Babylons Taarn / Oc fordi hand vaar redt at Floden skulde komme igen / och gaa offuer al Verden som hun haffde til forn giort / da bygde hand samme Babylons Taarn saa tyckt / viidt oc høgt / at der som Floden haffde end kommet igen / da meente hand ath hand vilde vere fri / oc bliffue beholden paa samme Taarn / Thi Muren vaar viid omkring fire hundrede och firesinds tiue alne / och huer Muer vaar halff tredie sinds tiue alne tyck oc hundrede faffne høy op i værit.

Oc der samme Babylons Taarn

vaar nu saa høyst bygget op i væ-
rit / da skilde vor Herre alle deris
Tungemaal at/som bygde paa sam-
me Taarn / (Thi paa samme tid/
vaar icke vden it Tungemaal til off-
uer den gantske Verden) Saa ath
ingen kunde forstaa den anden / icke
heller viste den ene huad den anden
sagde/der faare bleffue de nøde til at
giffue samme Bygning offuer/ och
spreddis saa at offuer gantske Ver-
den / Och aff samme Folcsk som saa
bleff atskildt/ siges ath alle Tunge-
maal som er i Verden haffue sin
første begyndelse.

Om Abrahams stercke Tro til den Alsommectigste Gud.

Discip. Kære Mestere/sig mig
nu/Huad slect kom der nu aff Sem/
som vaar Noe første Søn ? Meste.
Jaa.

Jeg vil vel vnderuise dig met faa ord / Noe bleff født aff den niende Mand fra Adam / oc hans fader hed Lamech. Discip. Kære Mestere / Efftterdi wi komme nu i tale om den gamle Patriach Abraham / da sig mig noget aff hans stercke Tro och tillid til den Alsommectigste Gud. Meste. Wi læse vdi Mosi første Bog / i det xxij. Capittel / At Gud hand forsøcte oc fristede Abraham / hand suarede oc sagde / Herre ieg er her til stede / Da sagde Gud til hannem / Tag din eniste Søn Jsaac den du haffuer saare kær / oc elsker hannam inderlige / oc offre mig hannem til it Brendoffer paa det Bierg som ieg vil vise dig / huilcket der ligger i det Land Moria. Abraham vaar Gud lydig / oc stod aarle om morgenen op / oc lagde Sadelen paa sit Asen / oc tog tho vnge Drenge met sig / oc sin eniste Søn Jsaac / oc kløffuede Ved oc tog met sig som hans Søn

skulde brende vdi til ith Brend/offer/ Oc saa drog hād paa veyen til den Sted som Gud haffde beteed hannem.

Men paa den tredie dag som de haffde nu van:dret/ saa Abraham op/ oc bleff det Bierg var langt faat sig / paa huilcket hand skulde offre sin Søn / Da sagde hand til sine Drenge/ Bliffuer her met Asened/ Jeg oc min Søn wi ville gaa der hen oc gøre vor bøn/ til Gud saa ville wi komme til eder igen.

Saa tog Abraham Veden som hand skulde haffue til Brendofferit/ oc lagde paa sin Søns Jsaacs Ryg/ Oc selff tog hand Ilden oc Suerdet i sin haand som hand skulde affliffue sin kære Søn met effter Guds befalning oc ginge saa baade til sammen hen op paa Bierget.

Som

Som de nu saa ginge til sammen at veyen/ Da sagde Jaac til sin Fader Abraham/ Kære fader Abraham/ Abraham /suarede och sagde/ Huad vilt du min kere Søn. Jsaac sagde / See Fader her er Jld och Ved/ huor er det som wi skulle offre Herren? Abraham suarede hannem/ och sagde / Gud Almectigste skal vel skaffe oss det wi skulle offre hannem/ ver du det til freds met min kære Søn.

Oc der de nu kom til den sted som Gud sagde hannem / da bygde Abraham der stray it Alter/ oc lagde Veden der paa/ och bandt saa sin Søn Jsaac/ och lagde hannem paa Alteret offuen paa Veden/ och drog saa hastalige sit Suerd vd/ at hand vilde offre sin Søn lige som Herren haffde befaled hannem.

Da raabte Engelen aff Himmelen til Abraham stray /oc sagde/

Abraham du skalt icke vdrecke din haand offuer dit Barn Jsaac/oc gør hannem itend ont / Thi ieg ved nu at du frycter Gud/ och haffuer icke spart din eniste Søn for min skyld. Da saa Abraham op/oc saa bag sig en Væder hengendis i en Busk ved sine Horn/ Och hand tog stray samme Væder oc offrede hannem til it Brendoffer i hans Søns sted. Och Abraham gaff samme sted it naffn/ oc kalled hannem Guds forsynligheds sted.

Der effter talede Guds Engel atter til Abraham/ oc sagde Herren / Jeg suer ved mig selffuer sagde / Fordi at du haffuer icke spart din eniste Søn / Da vil ieg velsigne dig/och gøre din Sæd saa mandfoldig som Stierner er paa Himmelen/ oc Sandzkorn paa haffsens Baand/ oc ydermere skal ocsaa alle Menniske velsignis / fordi ath du vast min Røst lydig. Oc der met vende Abraham

ham sig met sin Søn/och kom til sin Dreng och Assenet/ oc drog hiem til sit eget Huss som kaldis paa deris maal Bersaba/ oc leffuede fremdelis effter Herrens villie/ oc vaar hans gantske liffs tid her paa Jorden/ hundrede halff fierdsinds tiue oc fem aar.

Her begyndis dē femte oc sidste part/ som indeholder om alle Menniskis Opstandelse paa den yderste Dommedag.

Diskip. Kære Mestere/ Men du haffuer nusaa forstandelige vnderuist mig om alle de nu fortalde stycker som findis i den hellige Scrifft/ Saa beder ieg dig ath du end nu vilt ydermere vnderuise mig och tilkende giffue om den yderste Dommedag/ naar den skal komme? Meste. Wi læse i scrifften/ at naar

den

den dag skal komme/da skal Verden
vere fuld met folck/oc skulle da leffue
i al vellyst oc trygහed/oc gøre Bryl-
lup oc mange store Verskaff oc Geste
bud/ och naar de ere da alsom tryg-
geste gladeste oc vente dem ingen fa-
re eller wlycke i nogen maade/ da
skal Herrens store dag komme / och
Menniskens Søn skal da komme vdi
Skyerne met en stor oc ynckelig an-
skrig och gruselige liud i lucten/saa
sigendis/Staar op i døde oc kommer
til Doms/Oc vdi samme time skulle
de alle opstaa som liffuit haffue paa
Jorden fra Verdens begyndelse och
indtil den dag som Herren skal kom-
me. Discip. Sig mig vider kære
Mestere/bliffuer Mennisken da no-
get vanskabt paa deris legemme?
Mest. Alle gode oc retferdige Men-
niske bliffue da saa deylige oc skøne/
oc klare som Solen/oc vden alt lyde
oc breck paa deris lemmer/lige som
Adam vaar der hãd bleff først skabt.
Och

Oc alle onde oc forbandede Menni-
ske de bliffue da saa vanskabte och
haffue da alle de lyde som onde ere/
dog huer effter sine gerniger. Disci.
Huorledis synis vor Herre da ath
vere? Meste. Hand synis de gode
Menniske at vere milder oc barm-
hiertig met al sin naade oc miskund-
hed/aff sin Mandoms effne som hād
hengde for oss paa kaarssit. Men de
onde oc forbandede Menniske synis
hand at vere saare grummer oc stren-
ger/at de faa da saa stor redsel och
blysel aff Jesu Christi wblide An-
sict som hand da beteer de onde/ath
de ingenlunde taare see op til hans
Ansict. Discip. Huilckelunde skulle
da Mennisken skickis faar Dommen.
Mester. Alle Menniske som haffuer
verit Abrahams Børn / de skulle al-
le skickis paa den hyøre side/hoss vor
Herre Jesum/Och alle som ere aff
Cains blod de skulle komme paa den
venstre side hoss vor Herre Jesum

 Chri-

Christum at staa.

Discip. Huad siger Dommeren da til dem alle / naar de nu staa for hannem? Meste. Hand siger til dem/som staa ved den høyre haand/ Kommer hid mine vdualde oc velsignede faders Børn/ och besider den lyst och glede som min Himmelske Fader haffuer eder beridt til euig tid / Thi den tid mig hungrede / da gaffue i mig mad / den tid ieg tørstede/da gaffue i mig dricke/ Jeg vaar nøgen/i gaffue mig kleder/ Jeg vaar siuger/oc i komme til mig. Jeg vaar husfuild / och i laante mig huss. Jeg vaar i fengsel / och i husualede mig.

Da suare de met megen glede oc frygd/oc sige/ O Herre/ naar saa wi di hungrig/ oc wi gaffue dig mad. Eller naar saa wi dig tørster/ oc/wi gaffue dig dricke. Eller nøgen/ oc wi kledde dig/Eller siuger/ oc wi komme til dig. Eller i fengsel/ och wi

oc wi husualede dig. Da skal vor Herre suare dem oc sige / Alt det i haffue giort en aff de mindste som trode paa mig/oc vaar nødtørfftig/ det samme haffue i giort mig selff/ Matth: xxv.

Men til dem som staa ved den venstre haand siger hand/Gaar bort fra mig i formaledide oc forbandede Menniske/ til den euige Jld och bedrøffuelse som aldrig kommer ende paa/ som er Dieffuelen beridt oc alt hans selskab. Thi den tid ieg vaar hungrig/da gaffue i mig icke mad/ eller mig tørstede/oc gaffue mig icke dricke/Eller nøgen/ och i klede mig icke/Eller siuger/oc komme icke til mig/Eller i fengselet/oc i husualede mig icke. Da suare de met gantske stor sorg oc megen bedrøffuelse/ oc sige/ O Herre / naar saa wi dig nogen tid vere hungrig eller tørstig/ eller nøgen/eller siuger/ eller i fengselet/oc wi haffue icke tiēt dig der vdi

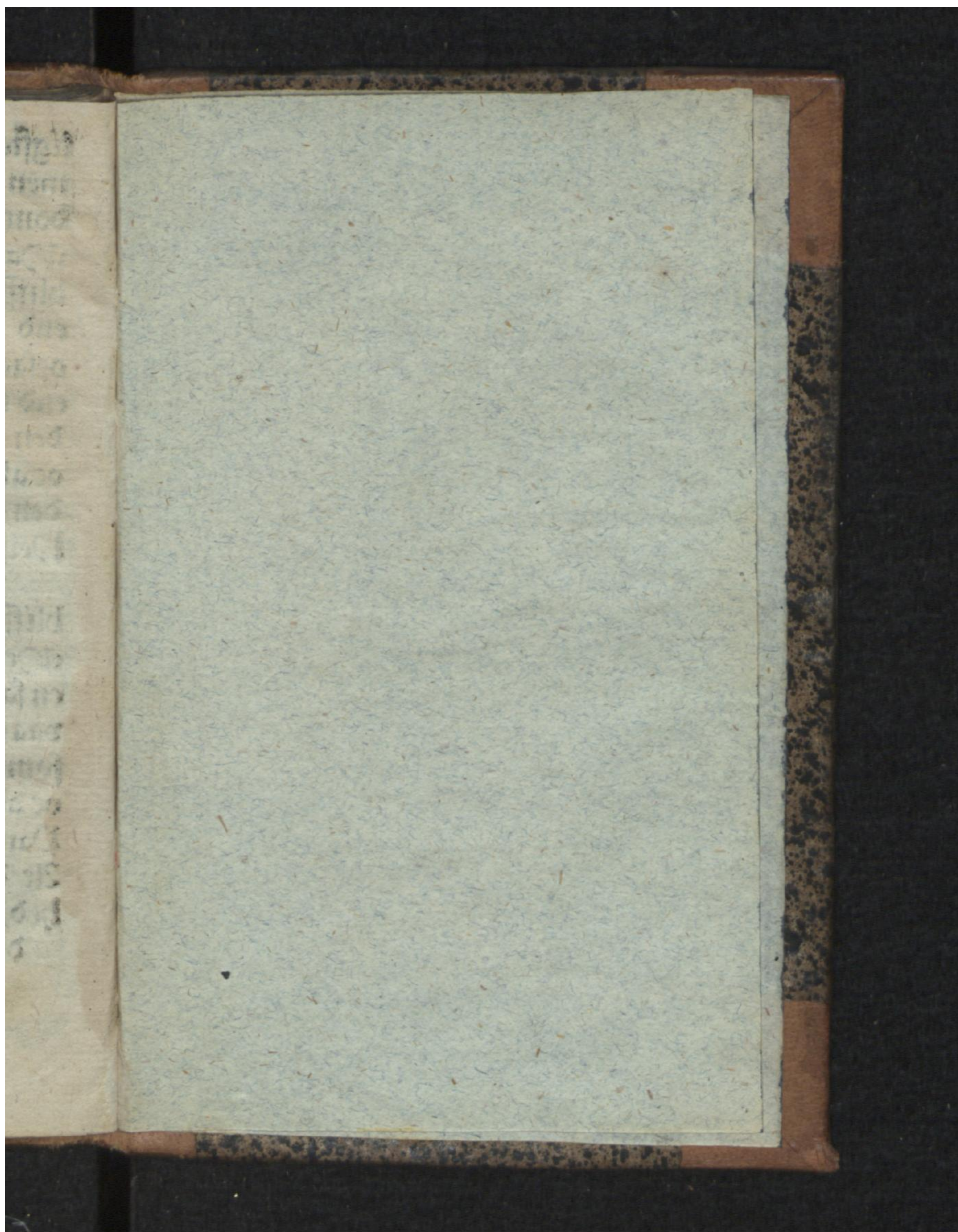
Da suarer vor Herre dem och siger/Sandelige ieg siger eder/Huad i icke haffue giort den alder mindste/ som trode paa mig/och bad eder om hielp oc trøst i mit naffn / det haffue i nectet mig selff.

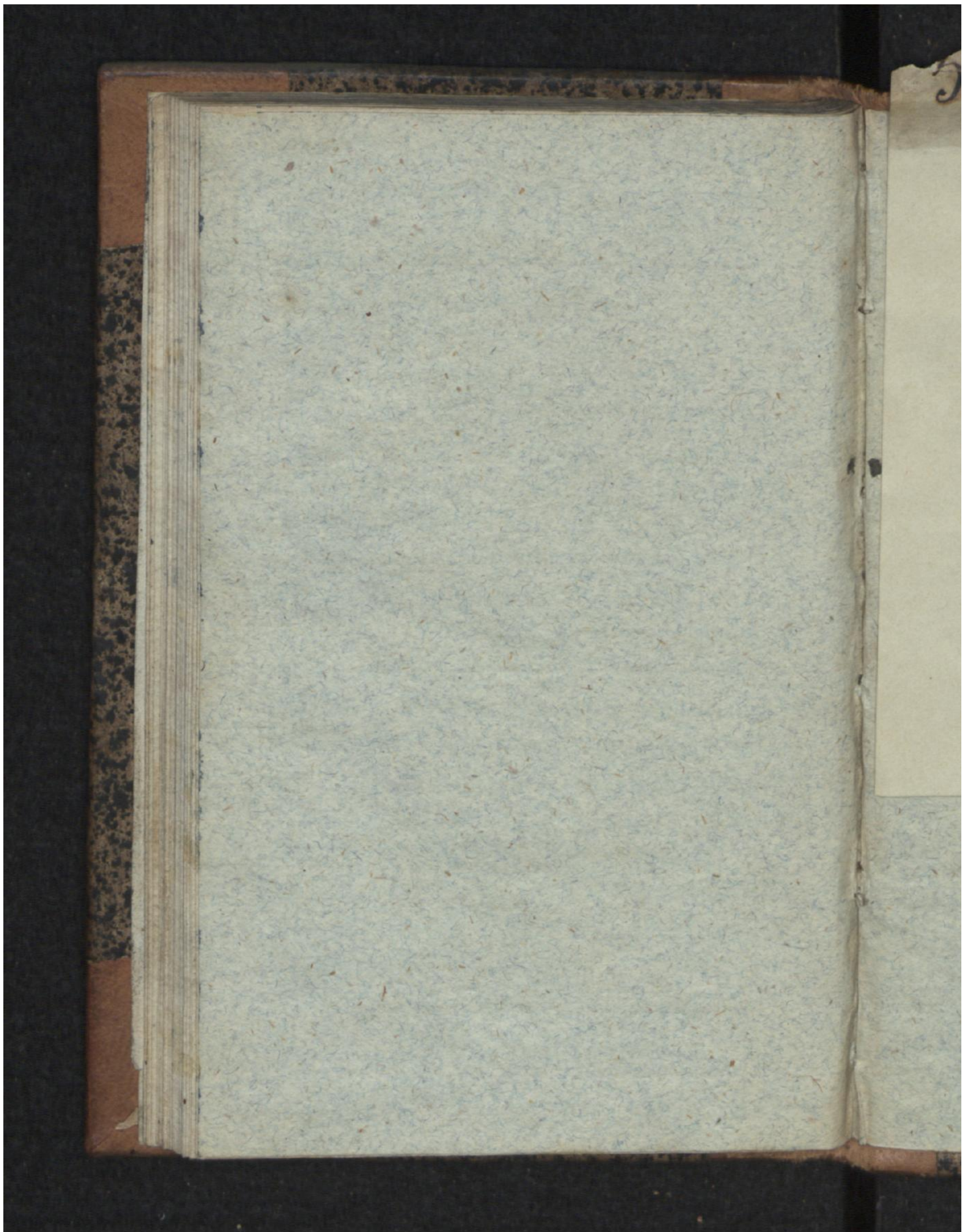
Discip. Skulle da alle Mennniskis gerninge bliffue obenbare baade onde oc gode? Meste: Ja / Alle onde Menniske deris gerninger som de haffue giort al den stund de leffuede her paa Jorden / de skulle da obenbaris for Guds Domstol/och deris egen Samuittighed skal da bere vidnisbyrd imod dem selff at de haffue leffuit ilde imod Guds bud oc befalning den stund de leffuede her paa Jorden.

Discipelen/ Kære Mestere/ Sig mig huorledis skal Verden bliffue naar den yderste Dom er holden? Meste. Naar den Alsommectigste

rigste Gud haffuer huldet Dom-
men oc skicket alting effter sin Gud-
dommelige villie / da skal Sol och
Maane/Planeter och alle Stierner
bliffue meget skønere och herligere
end de nu ere/Disligist skal Jorden
ocsaa bliffue meget klarer och skøner
end nogen ting som nu er til i Ver-
den /ingen ting skal da bliffue wren/
oc alt det onde som er her paa Jor-
den/skal da ned met det megle onde i
Helffuedis Affgrund til euig tid.

Discip. Haffue oc alle de som
bliffue salige en glede i Himmelen?
Meste. Ja/Lige som de haffde alle
en sand Christelige tro den stund de
vaare her paa Jorden / til den Al-
sommectigste Gud / saa haffue de
oc alle en salighed oc glæde/ som S:
Paulus der merckelige om scriffuer/
At der er aleniste en Gud/en Salig-
hed/och en Tro/Huilcket oss alle vn-
de den Herre Jesus Christus
met alle vdualde tileuig
tid at beside/Amen.

511.